

Rapport

Klimaatgovernance

Juni 2025

VOORWOORD

Dit rapport beschrijft de resultaten van het high level onderzoek naar de klimaatgovernance van de **13 Vlaamse centrumsteden**. Dit is de organisatie, het bestuur en het geheel van maatregelen waarmee de steden de klimaattransitie in hun stad aanpakken en beheersen (of kortweg '**stedelijke klimaatgovernance**', zie p. 7 voor een uitgebreide definitie).

Wereldwijd beslaan steden namelijk slechts 3% van het aardoppervlak, maar zijn ze verantwoordelijk voor maar liefst 72% van de CO2-uitstoot. Vandaag woont meer dan 50 % van de wereldbevolking in steden. In 2050 zal dat 70 % zijn! Daarom staan **steden meer dan ooit centraal in de klimaattransitie**. Ook hun lokale leiders, burgers, het lokale bedrijfsleven en het maatschappelijke middenveld zijn hierbij belangrijke actoren. Het tempo en de degelijkheid van de stedelijke klimaataanpak moet volgens verschillende bronnen echter **wereldwijd omhoog**.

Dit **rapport** wil alvast voor de 13 Vlaamse centrumsteden hiertoe een hulpmiddel bieden. Het rapport is ontstaan op initiatief van en uitgewerkt door het **Kenniscentrum Vlaamse Steden**. Het is in eerste instantie geschreven en bedoeld voor de **klimaatcoördinatoren** van de 13 Vlaamse centrumsteden en hun betrokken medewerkers, maar het mag/kan ook nuttig zijn om het verder extern te delen (bv. met de beleidsmakers). Indien u als externe lezer extra duiding nodig heeft bij dit rapport, kan u steeds terecht bij het Kenniscentrum of bij de betrokken de stad (de contactgegevens van de steden staan in bijlage).

Het rapport kwam tot stand dankzij een **interactieve samenwerking met de klimaatcoördinatoren** van de centrumsteden zelf, die o.a. de zelfevaluaties invulden, actief meewerkten aan het formuleren van aanbevelingen en goede praktijken deelden. Waarvoor onze oprechte dank.

Meer concreet bestaat dit rapport uit **2 grote delen**: 1) een **AS IS-deel**, dat de algemene **context, de huidige maturiteit en goede praktijken van de centrumsteden bevat** en aldus een **globaal beeld** schetst van de **stedelijke klimaatgovernance**; en 2) een **TO BE-deel**, dat de hieruit voortvloeiende globale, overkoepelende **aanbevelingen** op het gebied van stedelijke klimaatgovernance samenvat.

Hiermee wil het Kenniscentrum in concreto **beleidsrelevante inzichten en goede praktijken** meegeven (zeker nu in het kader van de opmaak van de meerjarenplannen en de hierbij horende eventuele actualisaties van de klimaatplannen), alsook een aanzet bieden om de steden **aan de slag** te laten gaan met de geformuleerde aanbevelingen, die verder zijn vertaald in 7 werkpakketten. Zo willen we de steden **verder ondersteunen bij een degelijke aanpak van klimaatverandering** en op die manier ook deels bijdragen aan het doen nakomen van hun globale, Europese, federale en Vlaamse verplichtingen. Want de doelstelling is dat de centrumsteden met deze **aanbevelingen gezamenlijk aan de slag gaan** de komende periode. Dit willen we doen via een overkoepelende **stuurgroep klimaattransitie** (bestaande uit de stedelijke klimaatcoördinatoren), die verder zal gefaciliteerd worden door het Kenniscentrum.

MANAGEMENTSAMENVATTING

Hieronder vindt u een **samenvattende tabel** met:

- de **belangrijkste AS IS-resultaten**. Dit zijn de **globale maturiteitsscores** bij de AS IS-nulmeting (najaar 2024 - voorjaar 2025) over de 13 centrumsteden heen per onderzocht sub-thema van ‘klimaatgovernance’ (zie p. 21 voor de legende en zie verder voor meer uitleg);
- de **top 10 geprioriteerde aanbevelingen (TO BE)**, die de stedelijke klimaatcoördinatoren samen met het Kenniscentrum formuleerden op basis van de verbeterpunten uit de AS IS. Bedoeling is dat de stuurgroep klimaattransitie (bestaande uit deze klimaatcoördinatoren) de komende jaren hiermee gezamenlijk aan de slag zal gaan onder coördinatie van het Kenniscentrum Vlaamse Steden. De specifieke uitwerking van acties zal echter in elke stad maatwerk vergen en blijft afhankelijk van de eigenheid, cultuur, context, structuur en het beleid van elk bestuur.

Uit deze samenvatting blijkt dat de steden vaak over **onvoldoende, structurele (financiële) middelen beschikken** (hierdoor is er soms ook geen stabiele personeelsformatie omdat verschillende klimaatprojectmedewerkers gefinancierd zijn met (tijdelijke) subsidies). Ook op het vlak van **risicobeheersing** dienen ze nog heel wat stappen vooruit te zetten. Daarnaast scoren **klimaatbeleidsmonitoring en regelgeving** globaal genomen onvoldoende. Daarom willen de steden vooral in deze 4 domeinen actie ondernemen. Maar ook omwille van het feit dat ze nu volop bezig zijn met de opmaak van hun meerjarenplan, willen ze verdere maatregelen nemen om hun klimaatstrategie te optimaliseren en gerichtere communicatie inzetten.

Maturiteits niveau (AS IS)	Strategie	Aanpak	Regelgeving	HR & cultuur	Monitoring	Middelen	Risicobeheer	Communicatie & participatie
Aanbevelingen (TO BE)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Meer strategische afstemming nodig 2. Strategie moet SMARTER 3. Meer Evidence-based beleid 	/	<ol style="list-style-type: none"> 4. Meer proactieve handhaving nodig 5. Beter omgaan met conflicterende visies in regels 	/	<ol style="list-style-type: none"> 6. Beter data en monitoring 7. Inzet op impactmeting 	8. Kader voor basisfinanciering	9. Beter zicht op risico's	10. Klimaatcommunicatie verbeteren

INHOUDSTAFEL

1. Introductie

p. 5

2. AS IS: waar staan de steden nu?

p. 15

3. TO BE: waar willen de steden naartoe?

p. 51

4. Aan de slag en volgende stappen

p. 57

Bijlagen

p. 59

1. Introductie

Context, doel en aanpak

Algemene context werkspoor klimaatgovernance Kenniscentrum Vlaamse Steden

De wereldwijde klimaatverandering vormt een van de grootste uitdagingen van vandaag. Steden, als centra van economische activiteit en bevolkingsdichtheid, spelen een cruciale rol in zowel het veroorzaken als bestrijden als van klimaatverandering. Mede daarom startte het Kenniscentrum Vlaamse Steden (*voortaan KC*) het **programma Klimaattransitie** op in 2023 (mede geïnspireerd door inzichten van op de Denkdag 31 mei 2022).

Dit programma bestaat uit verschillende **werksporen** :

- **Klimaatgovernance**
- Klimaatfinanciering
- Klimaatmonitoring en impact
- Klimaatbeleidsplanning (met o.a. BE REEL!)

Het **doel van al deze werksporen** is het **versterken** van wat er lokaal reeds gebeurt én de lokale ambities verder **ondersteunen** door middel van **samenwerking, kennisdeling, optimalisaties, het aanreiken van tips en tools, ...**

Deze werksporen mondden reeds uit in **diverse producten en trajecten**, zoals:

- Encyclopedie en Stappenplan Energiedelen in appartementen
- Methodiek voor het opstellen van de lokale lange-termijn renovatiestrategie voor het private patrimonium en masterclasses (ikv BE REEL!)
- Uitwisseling tussen de centrumsteden over het plan van aanpak van de klimaatuitdaging voor het publiek patrimonium
- Afstemming op vlak van data bv met Fluvius, extern dataplatform VEKA
- Het Lerend Netwerk InnoFiNS (innovatieve financiering van natuurgebaseerde oplossingen)

Wat is (stedelijke) klimaatgovernance?

Vooraleer we verder inzoomen op het specifieke werkspoor klimaatgovernance, waarover dit rapport handelt, leggen we uit wat we bedoelen met klimaatgovernance.

Klimaatgovernance beschouwen we in dit rapport namelijk bewust breed. Hieronder volgt onze **werkdefinitie**:

- *Het **geheel** van (effectieve) maatregelen die steden nemen (strategieën, netwerking, sensibilisering, concrete acties, beleid, processen, regels, bestuur, mechanismes, preventie,...);*
- *waarmee steden in **samenwerking** met publieke, private en maatschappelijke actoren en organisaties*
  - *klimaatdoelstellingen formuleren en monitoren;*
  - *invloed en autoriteit uitoefenen;*
  - *stedelijke klimaatplanning en processen implementeren en managen;*
- *om zo de **risico's** op vlak van klimaatverandering (hitte, droogte, wateroverlast,...) te **beheersen** (= deze preventief aanpakken, verminderen of je er aan aanpassen).*

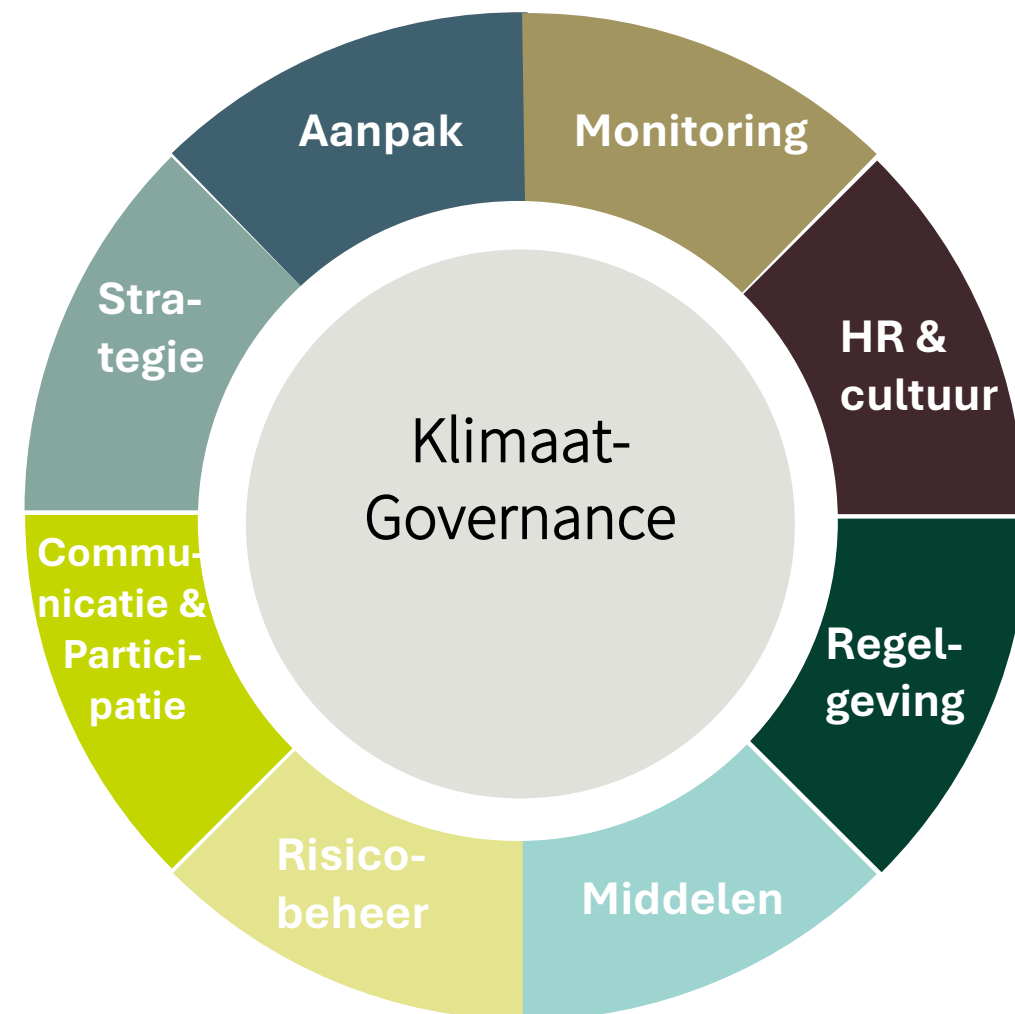
Belangrijk hierbij om aan te geven is dat de invulling van klimaatgovernance bij elke stad anders is. Deze hangt af van de **eigenheid** van het bestuur en is aangepast aan de eigen context, beleid en structuur die het best bij hen past. We bedoelen dan ook nergens in dit rapport dat er één uniforme aanpak moet bestaan.

Wat is (stedelijke) klimaatgovernance?

Klimaatgovernance wordt in dit rapport verder opgedeeld in **8 belangrijke sub-thema's** (zie figuur rechts). Doorheen heel dit rapport onderzoeken we deze 8 thema's, die verder in detail omschreven staan in het AS IS-gedeelte.

Hieronder volgt alvast een **beknopte** omschrijving van waarover de thema's handelen.

- **Strategie:** de aanpak van de algemene klimaatstrategie/beleid/plan (bv. SMART vertaald, duidelijk, integraal,...).
- **Aanpak:** de operationele uitwerking en uitvoering van de strategie (bv. rollen en verantwoordelijkheden, coördinatie,...).
- **Monitoring:** dataverzameling, opvolging en rapportering.
- **HR & cultuur:** aantal VTE, expertise, interne samenwerking,...
- **Regelgeving:** opvolging externe regelgeving, omzetten en handhaven eigen regels.
- **Middelen:** financiële en facilitaire middelen.
- **Risicobeheer:** identificatie van risico's en nemen van beheersmaatregelen.
- **Communicatie en participatie:** samenwerking met externe partners, burgerparticipatie, externe communicatie, sensibilisering, stakeholdermanagement...

Waarom is (stedelijke) klimaatgovernance belangrijk?

Waarom is een degelijke, stedelijke klimaatgovernance nu zo belangrijk? Zoals ook al werd aangegeven in het voorwoord, zijn steden wereldwijd verantwoordelijk voor **72 % van de CO2-uitstoot**, woont maar liefst **56 % woont in de steden/stedelijk gebied** (in Vlaanderen woont 25% van de bevolking in de 13 centrumsteden!) en voelen de steden steeds vaker de **gevolgen van klimaatverandering**. Daarom staan steden en hun beleidsmakers, burgers, lokale bedrijven meer dan ooit **centraal in de aanpak van klimaatverandering**. Echter om diverse globale, Europese, Federale en Vlaamse klimaatdoelen en verplichtingen na te komen, dient het **tempo** volgens verschillende wetenschappelijke bronnen **omhoog** te gaan.

Om een dergelijke verschuiving te laten plaatsvinden op lokaal niveau, is vooreerst een **degelijke klimaatgovernance cruciaal**. Deze governance dient weliswaar **aangepast** te worden **aan de eigen lokale context**. De steden dienen hiervoor o.a. autoriteit te hebben, degelijk te coördineren en **samen te werken** bij deze klimaataanpak. Zo moeten burgers geraadpleegd, gesensibiliseerd en geïnformeerd worden. Ook bedrijven, vastgoedeigenaren, ondernemers en andere lokale organisaties spelen een sleutelrol. Om de klimaatrisico's in te perken vergt het ook een goed plan, strategie, een degelijke communicatie, duidelijke rollen en verantwoordelijkheden,.. Een **degelijke klimaatgovernance** kan zo leiden tot o.a.:

- **Aanpassing aan klimaatverandering:** Steden zijn vaak kwetsbaar voor de gevolgen van klimaatverandering, zoals extreme weersomstandigheden, overstromingen en hittegolven. Door effectieve klimaatgovernance kunnen steden zich beter voorbereiden en aanpassen aan deze uitdagingen.
- **Vermindering van CO2-uitstoot:** Steden zijn grote bronnen van broeikasgassen. Door duurzame stadsplanning en het gebruik van hernieuwbare energiebronnen kunnen steden hun CO2-uitstoot aanzienlijk verminderen, wat bijdraagt aan de wereldwijde inspanningen om klimaatverandering te bestrijden.
- **Economische voordelen:** Investeren in duurzame infrastructuur kan leiden tot aanzienlijke economische voordelen. Energie-efficiënte gebouwen en hernieuwbare energiesystemen verlagen operationele kosten en verminderen de financiële impact van klimaatgerelateerde rampen.
- **Verbetering van de leefbaarheid:** Groene infrastructuur, zoals parken en groene daken, verbetert de luchtkwaliteit, biedt recreatiemogelijkheden en helpt bij het reguleren van de temperatuur in stedelijke gebieden. Dit draagt bij aan een gezondere en aangenaamere leefomgeving.
- **Sociale gelijkheid en inclusiviteit:** Duurzame stadsplanning zorgt ervoor dat alle leden van de gemeenschap, inclusief kwetsbare groepen, toegang hebben tot essentiële diensten en faciliteiten. Dit bevordert sociale gelijkheid en vermindert ongelijkheid.

Op de volgende pagina staan tot slot nog enkele **citaten** (uit diverse bronnen) over dit belang van klimaatgovernance op stedelijk niveau.

Waarom is (stedelijke) klimaatgovernance belangrijk?

Hefbomen voor klimaatbestendige steden en gemeenten

De strijd tegen klimaatverandering en haar impact is een van de meest urgente uitdagingen. Steden en gemeenten zitten aan het stuur om de effecten van klimaatverandering op onze omgeving te milderen. Zij beschikken over de hefboomen om de leefbaarheid van hun omgeving voor hun inwoners ook in de toekomst te garanderen.

*“In addressing the climate crisis, the **most important issue** is not financing or technology, but the fact that the **existing climate governance systems are currently unable to tackle the climate crisis effectively.**”*

The recently concluded Ecocity World Summit in London once again emphasized the crucial role of cities in climate action. Despite the immense potential of cities to contribute to climate action, their significance is not yet fully acknowledged within the current climate governance framework.

Cities are where climate battles will be won or lost. They have the potential to cut their emissions by 90% by 2050 using technically feasible measures. As hubs of infrastructure at risk of disruption from climate change impacts, they also have a significant role to play in climate adaptation.

Doel en output werkspoor klimaatgovernance

Hieronder vindt u meer uitleg over de concrete **doelstellingen** (zoals ook al kort werd vermeld in het voorwoord), de **rol van het Kenniscentrum** en de concrete **output** van dit werkspoor klimaatgovernance.

Doelstellingen werkspoor

- **AS IS:** In kaart brengen van de **globale, huidige staat, goede praktijken en de maturiteit** op het vlak van klimaatgovernance bij de 13 centrumsteden en een **benchmark**.
- **TO BE (of WYWTG: where you want to go):** Op basis hiervan stelden de klimaatcoördinatoren van de centrumsteden in samenwerking met het Kenniscentrum **concrete aanbevelingen** op waarmee de steden gezamenlijk **aan de slag** gaan.

Rol Kenniscentrum

- **Trekker / Coördinator / Facilitator / Ondersteuner** in dit traject.

Output werkspoor

- Dit voorliggende **rapport** met samenvatting AS IS (situatieschets, goede praktijken, ..) en TO BE (aanbevelingen)
- De bedoeling is dat de centrumsteden nadien via de **stuurgroep van klimaatcoördinatoren samen de krachten bundelen om aan de slag te gaan** met deze aanbevelingen uit dit rapport (via **verbinding, samenwerking, capaciteitsopbouw, kennisdeling...**), waarbij het Kenniscentrum hen zal ondersteunen.

Fases en aanpak werkspoor klimaatgovernance

Hoe zijn we te werk gegaan?*

We zijn gestart met een nulmeting (AS IS analyse) om de maturiteit en algemene situatie van de steden op het vlak van klimaatgovernance beter in beeld te brengen. Hiervoor zijn we gestart in 2023. Deze analyse bestond uit interviews met de algemeen directeurs, high level documentanalyse van o.a. de klimaat- en meerjarenplannen, aangevuld met zelfevaluaties die de klimaatcoördinatoren van de steden samen met hun medewerkers invulden. De validatie en bespreking van de AS IS resultaten vond plaats tijdens een interactieve workshop eind december 2024.

Vervolgens werd vanaf eind 2024 het TO BE – deel opgestart. Via interactieve workshops formuleerden we zo samen aanbevelingen op basis van de verbeterpunten uit de AS IS.

Voor u ligt nu het **rapport**, dat al deze resultaten bundelt. We voorzien om samen met de steden vanaf het najaar van 2025 aan de slag te gaan met de aanbevelingen.

*zie bijlage voor meer details rond de aanpak/gebruikte documenten

Over dit rapport

Inhoud rapport

Dit rapport bevat meer concreet:

1. AS IS - resultaten

Overzicht van de **huidige staat** (sterke en verbeterpunten), **maturiteit**, **benchmark** en **best practices** van de 13 centrumsteden op het vlak van klimaatgovernance op basis van de 8 sub-thema's.

2. TO BE - overzicht

Top 10 van de geformuleerde, gezamenlijke, overkoepelende **aanbevelingen**, verder vertaald in **werkpakketten** voor de toekomstige aanpak.

Doel rapport

Op basis van deze werkpakketten/aanbevelingen gaan de steden de komende jaren **gezamenlijk** aan de slag om de **maturiteit** van hun klimaatgovernance te verhogen.

Aandachtspunten bij dit rapport en het vervolg van het werkspoor

Dit rapport en het verdere traject kennen echter ook enkele, belangrijke **beperkingen en aandachtspunten**:

- De resultaten van de AS IS (resultaten van de zelfevaluaties en documentanalyse) in dit rapport zijn een **momentopname en een nulmeting**, die dateren van het najaar van 2024. De resultaten kunnen o.a. wijzigen naar aanleiding van bv. de nieuwe meerjarenplannen en de personele situatie.
- Het rapport is **dynamisch** bedoeld. Bijgevolg houden we het bewust **beknopt en high level**. *(Zo zijn de resultaten van de AS IS gebaseerd op zelfevaluaties die de steden zelf invulden (sommigen vulden dit met het hele team in, maar bij andere steden werd de zelfevaluatie bv. door slechts 1 iemand ingevuld), high level documentanalyse en high level interviews met de algemeen directeurs. Bovendien hebben we het over algemene 'governance' en gaan we bijgevolg niet dieper in op bepaalde, specifieke maatregelen of beleidsacties).* We beogen met dit rapport dan ook **geen exhaustieve, diepgaande analyse** van alle acties. We willen het rapport daarentegen meer inzetten als **levendig werkinstrument** waarmee we aan de slag gaan. Zo kunnen we, wanneer de context wijzigt, (bv. bij een nieuw meerjarenplan en/of de actualisatie van het klimaatplan waarmee sommige steden nu bezig zijn), een eventuele, nieuwe maturiteitsinschatting uitvoeren en eventuele nieuwe prioriteiten vastleggen.
- Het **succes** van het aan de slag gaan met de aanbevelingen zal in grote mate afhangen van onder meer de inzet van de steden zelf; de keuzes van lokale, Vlaamse en Europese beleidsmakers en hun nieuwe meerjarenplannen; en van financiële en operationele ondersteuning van andere overheden (zeker nu bv. met het wegvallen van LEKP-middelen de lokale besturen mogelijk in een moeilijke financiële situatie terechtkomen).
- De uitwerking van de aanbevelingen in concrete acties en de optimalisatie van de klimaatgovernance in elke stad blijft **maatwerk**. We werken als stuurgroep wel gezamenlijk rond de aanbevelingen (om zaken in gang te zetten, juiste partners te zoeken, kennis op te bouwen en te delen, zaken aan te kaarten,..), maar de concrete acties in elke stad zullen verschillen, **aangepast aan de eigen lokale context en cultuur**.
- We spreken ons tot slot **niet uit over de gemaakte beleidskeuzes van de steden en wat nu wel of niet een goede beleidskeuze en/of een goede organisatiestructuur is**.

2. AS IS

Staat, maturiteit, benchmark en goede praktijken

Stedelijke klimaatgovernance : algemene context

Wereldwijd gaat elk overheidsniveau, waaronder de steden, aan de slag met de klimaatproblematiek. De stedelijke aanpak wordt steeds belangrijker, maar is niet altijd even gemakkelijk. De huidige staat van **stedelijke klimaatgovernance (wereldwijd)** is dan ook zeer **dynamisch, afhankelijk van o.a. de klimaatambities van de andere overheidsniveaus** en **evolueert voortdurend** om de uitdagingen van klimaatverandering aan te pakken. Hier zijn enkele **belangrijke actuele thema's en trends**:

- **Klimaatmitigatie én adaptatie:** Veel steden richten zich naast klimaatmitigatie op klimaatadaptatie om zich aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering. Dit omvat maatregelen zoals het verbeteren van waterbeheer om overstromingen te voorkomen, het aanplanten van bomen om stedelijke hitte-eilanden te verminderen, en het ontwerpen van gebouwen die bestand zijn tegen extreme weersomstandigheden.
- **Groene infrastructuur:** Steden integreren steeds vaker groene infrastructuur, zoals parken, groene daken en regenwateropvangsystemen, om de veerkracht tegen klimaatverandering te vergroten. Deze infrastructuur helpt niet alleen bij het beheren van water en het verminderen van hitte, maar draagt ook bij aan de biodiversiteit en de leefbaarheid van stedelijke gebieden.
- **Duurzame stadsplanning:** Duurzame stadsplanning is essentieel voor klimaatbestendigheid. Dit omvat het bevorderen van hernieuwbare energie, energie-efficiënte gebouwen, en duurzame transportsystemen. Door deze maatregelen kunnen steden hun uitstoot van broeikasgassen verminderen en zich beter aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering.
- **Samenwerking en beleidsvorming:** Effectieve stedelijke klimaatgovernance vereist samenwerking tussen verschillende belanghebbenden, waaronder overheden, bedrijven, en lokale gemeenschappen. Beleidsvorming speelt een cruciale rol bij het implementeren van klimaatmaatregelen en het bevorderen van duurzame ontwikkeling.
- **Innovatie en onderzoek:** Onderzoek en innovatie zijn van groot belang voor het ontwikkelen van nieuwe oplossingen voor klimaatuitdagingen. Bijvoorbeeld, het lectoraat Klimaatbestendige Stad van de Hogeschool van Amsterdam richt zich op praktijkgericht onderzoek naar klimaatadaptatie in stedelijke gebieden, zoals het beperken van de gevolgen van extreme buien en het hittebestendig maken van woningen.

Stedelijke klimaatgovernance : algemene context

- **Waterbeheer:** Door klimaatverandering worden steden geconfronteerd met extremere weersomstandigheden, zoals hevige regenval. Innovatieve oplossingen zoals wadi's (begroeide verlagingen die water opvangen) en waterdoorlatende bestrating worden steeds vaker toegepast om wateroverlast te verminderen.
- **Duurzame mobiliteit:** Er is een groeiende focus op het verminderen van de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen door het bevorderen van fietsen, wandelen en het gebruik van elektrische voertuigen. Steden investeren in infrastructuur voor elektrische laadpalen en fietspaden.
- **Energie-efficiëntie en hernieuwbare energie:** Steden streven naar energie-efficiëntie door middel van slimme netwerken en het integreren van hernieuwbare energiebronnen zoals zonne- en windenergie. Innovatieve projecten zoals het GEYSER-project, dat datacenters integreert in smart grids, zijn voorbeelden van deze trend.
- **Circulaire economie:** Er is een toenemende aandacht voor het hergebruiken en recyclen van materialen om afval te verminderen en de ecologische voetafdruk te verkleinen. Dit omvat initiatieven zoals het hergebruik van bouwmaterialen en het bevorderen van lokale productie.
- **Renovatie-aanpak en duurzame warmte:** Steden zetten in op o.a. energierenovaties van publieke gebouwen, stimuleren, particuliere duurzame renovaties, zetten in op samenwerkingen, warmtekaarten, warmtenetten,...
- **Just Transition:** Dit verwijst naar de sociaal rechtvaardige wijze waarop we als samenleving de overstap maken naar een koolstofarme, duurzame economie. Het idee hierbij is om deze overgang eerlijk en inclusief te maken, zodat niemand achterblijft (vooral niet de mensen die het meest geraakt worden door de klimaatregels, zoals werknemers in vervuilende sectoren of kwetsbare huishoudens). Hierbij zijn communicatie, sensibilisering en participatie ook belangrijk.

Stedelijke klimaatgovernance : algemene context

Al deze aspecten tonen aan dat steden wereldwijd **proactief werken** aan het verbeteren van hun klimaatbestendigheid en het bevorderen van duurzame ontwikkeling. **Enkele goede voorbeelden** van bovendien **hechte samenwerking** tussen steden zijn Zweden en Spanje.

In **Zweden** werkt men zo via **Viable Cities**. Dit is een strategisch innovatieprogramma dat zich richt op de creatie van klimaatneutrale steden tegen 2030. Hieraan werken 48 steden en verschillende nationale autoriteiten samen om nieuwe werkwijzen en oplossingen te testen die bijdragen aan de klimaattransitie. Het doel is om steden te ontwikkelen die goed functioneren voor hun inwoners, economisch voordelig zijn en positief bijdragen aan het klimaat. Dit doen ze door o.a. een Klimaatcontract 2030 op te maken. Dit leidde reeds tot mooie voorbeelden in diverse steden, zoals in Stockholm die een uitgebreide en degelijke aanpak voor klimaatgovernance heeft.

Ook **Spanje** kampt met de ernstige gevolgen van klimaatverandering. Daarom werken de Spaanse steden er ook intens samen. Zeven steden kregen er reeds het EU-label 'Klimaatneutrale en slimme steden', het grootste aantal in één land. Dit label erkent hun vooruitgang op weg naar klimaatneutraliteit tegen 2030 en vergemakkelijkt de toegang tot publieke en private financiering voor klimaatprojecten. Ook in Spanje werken ze met klimaatcontracten en werkten ze heel wat degelijke lokale initiatieven uit.

Stedelijke klimaatgovernance bij de 13 Vlaamse centrumsteden

De internationale overheden, Europa, de federale overheid en Vlaanderen verwachten ook dat de **Vlaamse steden** actief inzetten op o.a. energie-efficiëntie, hernieuwbare energie, vergroening, klimaatadaptatie en circulaire economie, heldere klimaatplannen en degelijke klimaatmonitoring. Het is ook uitkijken naar een Vlaams klimaatplan.

Elke **Vlaamse centrumstad** is dan ook **volop aan de slag** met de klimaatproblematiek, elk op haar **eigen manier**. Klimaat komt de laatste jaren steeds hoger te staan op de agenda van de lokale besturen. Dit leidde reeds tot heel wat mooie, impactvolle maatregelen en initiatieven (zie ook verder bij de sterke punten en de goede praktijken). Zo is er inzet op ontharding, (her)bebossing, verduurzaming patrimonium, adaptieve maatregelen, duurzame energie, warmtenetten, waterbesparing, hittemaatregelen, ... De lokale besturen engageren zich bovendien voor het klimaat via o.a. **het burgemeestersconvenant 2030 en hun klimaatplannen**. Het doel is om tegen 2030 40% van hun broeikasgassen te verminderen en de gevolgen van klimaatverandering op te vangen. Vandaag zijn de steden hun klimaatplannen intens aan het uitvoeren, vaak in samenwerking met verschillende actoren binnen en buiten het lokaal bestuur. Hiervoor werkten ze een **klimaatgovernance** en structuur uit, elk op maat aangepast aan de **eigen lokale context met eigen accenten**.

Toch is er ook nog in Vlaanderen een **lange weg** te gaan. Want heel deze aanpak brengt heel wat **uitdagingen** met zich mee. Zo worstelen ze bv. vaak met het bepalen van een haalbare en tegelijk ambitieuze visie, datagedreven klimaatbeleid en monitoring, een transversale aanpak en structurele samenwerking overheen de verschillende betrokken diensten en beleidsdomeinen, of strategische afstemming met de andere overheden. Hechtere samenwerking met en kennisdeling tussen andere steden zou hierbij alvast kunnen helpen.

Op de **volgende pagina** volgen de concrete **resultaten** van de maturiteitsinschattingen (mate van de maturiteit) voor elk van de 13 Vlaamse centrumsteden op de 8 thema's van **klimaatgovernance**. Dit geeft een algemeen beeld van hoe ze elk scoren, zich verhouden tot elkaar en welke globale scores en trends waarneembaar zijn. **De kleuren per stad** zijn gebaseerd op de inschatting door de steden zelf (via de door hen ingevulde zelfevaluaties). De **globale kleuren** bovenaan de tabel zijn een **combinatie** van de mediaanscores overheen de steden, de bijstellingen o.b.v. de aanvullende gesprekken tijdens de workshops en de bijkomende inschatting door het Kenniscentrum o.b.v. deze gesprekken, interviews en bijkomende analyses van o.a. stedelijke klimaatplannen, stedelijke websites en de meerjarenplannen.

Maturiteitsinschatting 13 Vlaamse Centrumsteden

(momentopname najaar 2024, legende: zie volgende pagina)

Stad	Strategie	Aanpak	Monitoring 	HR & cultuur	Regelgeving 	Middelen 	Risicobeheer 	Communicatie & participatie
Aalst	2,5	3	1	3	2,75	3,5	<i>Bij benadering</i>	3
Antwerpen	4	3	3	3	3	3	4	3
Brugge	3	3	4	2	2	2	2	4
Gent	<i>Tussen geel en groen</i>	<i>Tussen oranje en geel</i>	<i>Tussen oranje en geel</i>	<i>Tussen geel en groen</i>	<i>Tussen geel en groen</i>	3	<i>Tussen oranje en geel</i>	<i>Tussen geel en groen</i>
Genk	3	2	<i>Tussen rood en oranje</i>	3	<i>Tussen geel en groen</i>	3	3	4
Hasselt	3	3	3	4	2	2	<i>Tussen oranje en geel</i>	3
Kortrijk	3	3	2	3	3	3	3	3
Leuven	4	3	2	3	2	2	2	4
Mechelen	4	4	4	2	4	2	4	3
Oostende	3	4	3	3	2	4	3	2
Roeselare	5	4	<i>Tussen licht en donkergroen</i>	3	<i>Tussen geel en groen</i>	4	3	4
St-Niklaas	3	2,5	2	2	2	3	2,5	3
Turnhout	<i>Bezorgd, maar zonder kleuren</i>							

Legende

5	Heel matuur: <i>Voldoende degelijke, doeltreffende en adequate acties/maatregelen aanwezig en toegepast. Deze worden bovendien periodiek geëvalueerd en bijgestuurd.</i>
4	Matuur: <i>Voldoende acties/maatregelen aanwezig. Deze worden minstens gedocumenteerd, gestructureerd, gecommuniceerd en toegepast.</i>
3	Gestructureerde aanzet: <i>Gestructureerde aanzet van acties/maatregelen aanwezig, maar nog niet alles is voldoende toegepast of gedocumenteerd.</i>
2	Ad hoc: <i>Er zijn enkele, ad hoc aanzetten tot acties/maatregelen. Het bewustzijn is aanwezig, maar er is nog geen systematische aanpak.</i>
1	Niet matuur: <i>Er zijn geen of amper acties/maatregelen. Laag bewustzijn.</i>

De kleuren per stad zijn gebaseerd op de inschatting door de steden zelf (via de door hen ingevulde zelfevaluaties).

De **globale kleuren** bovenaan de tabel zijn een **combinatie** van de mediaanscores overheen de steden, de bijsturingen op basis van de aanvullende gesprekken tijdens de workshops en de bijkomende inschatting door het Kenniscentrum o.b.v. deze gesprekken, interviews en bijkomende analyses van onder meer de stedelijke klimaatplannen, stedelijke websites en de meerjarenplannen.

Op de **volgende pagina's** volgen per onderzocht thema de sterke en verbeterpunten en belangrijke inzichten over alle steden heen, alsook enkele goede praktijken, die de steden zelf selecteerden.

Thema 1 | Klimaatstrategie

Een degelijke klimaataanpak start bij een integraal en SMART plan, beleid en strategie. De steden hebben ambitieuze klimaatplannen. Toch kunnen de operationele, concrete uitwerking ervan en de strategische afstemming vaak beter. (noot: we doen in dit onderdeel geen uitspraak over de beleidskeuzes zelf, want dat zijn politieke beslissingen. We kijken enkel naar de aanpak van de strategie/beleid).

Sterke punten

1. Elke stad heeft een **uitgewerkt klimaatplan**.
2. Het klimaatplan kwam in de meeste steden **voldoende participatief** (participatie waar nodig; i.s.m. diverse betrokkenen: medewerkers, burgers, experts, ...; via diverse methodes, zoals workshops, focusgroepen, panels, overleg,...) en **overwegend doordacht** tot stand: (o.a. soms op studies gebaseerd, trendanalyse, samenwerking met wetenschappelijke experts, ...). In een beperkt aantal steden kan (vnl. de externe) participatie wel nog verhoogd worden. (Noot: Volgens sommige steden is participatie bij de opmaak van het beleid/plan ondergeschikt aan de participatie bij de uitvoering van het klimaatplan.)
3. Het klimaatplan (en/of bijhorende documenten) is in de meeste steden **ambitueus** en **bevat meestal de minimale vereisten**, zoals een duidelijke strategie en ambitie, doelstellingen, visie, missie, mitigatie en adaptatie,...
4. De strategie/het plan is in de meeste steden (deels) gekoppeld aan het **meerjarenplan** en bevat meestal een **integrale aanpak** over diverse, betrokken domeinen en diensten (bv. milieu, patrimonium, energie, ...).

Thema 1 | Klimaatstrategie

Verbeterpunten

1. In de meeste steden is het klimaatplan **onvoldoende gekend en/of gedragen** door de **andere**, betrokken diensten (dan de klimaatdienst) en/of **politiek**.
2. Enkele steden geven aan dat het klimaatplan wel **ambitieuw** is, maar dat het iets **minder realistisch/haalbaar is in de praktijk**.
3. **In de meeste steden kan de operationele vertaling van het klimaatplan/beleid nog beter** (bv. onvoldoende SMART en concreet, onvoldoende indicatoren en streefwaarden, onduidelijkere prioritering en termijnen, onvoldoende duidelijke koppeling aan het MJP, onvoldoende financiële en personele vertaling, minder realistische doelstellingen, onvoldoende duidelijk plan van aanpak, te weinig concrete acties, te weinig koppeling aan impactmeting, te weinig focus op structurele samenwerkingsverbanden, te weinig lange termijn denken,...).
4. Er is vaak **weinig degelijke, strategische afstemming met andere, externe relevante partners en overheden** (bv. Vlaamse Overheid) om te komen tot een meer geïntegreerde strategie. Ook kunnen de klimaatstrategieën soms **nog verder onderbouwd** worden (bv. o.b.v. reeds bestaande onderzoeken).
5. De meeste steden geven aan dat (de uitvoering van) het **klimaatbeleid mogelijk onder druk** komt te staan bij de opmaak van de nieuwe meerjarenplannen, mede door mogelijke besparingen, het wegvallen van subsidies en/of nieuwe visies.

Thema 1 | Klimaatstrategie

Goede praktijken

- *Leuven: [Klimaatcontract](#); Stedelijke circulaire strategie*
- *Gent:*
  - [Klimaatplan](#)
  - [Warmtevisie](#)
  - [Voedselstrategie/werking voedselraad](#)
- *Brugge: [Klimaatplan BruggeNaarMorgen](#); publieksbrochure*
- *Hasselt: Ondersteuning provincie bij opmaak klimaatplan; intern participatietraject*
- *Sint-Niklaas: [Klimaatkompas](#)*
- *Kortrijk: Warmtezoneringsplan als onderdeel van het klimaatplan*
- *Oostende: Interne organisatiestructuur zorgt voor een departement overschrijdende aanpak van de stedelijke klimaatuitdaging; beleidsplan energiearmoede; Voedselstrategie; Blauwe economie*
- *Roeselare: [Klimaatplan](#)*
- *Antwerpen: [Klimaatplan](#) (let wel: een actualisatie is lopende); [Roadmap Warmte](#); [Klimaatcontract Linkeroever](#)*
- *Genk: [Klimaatplan](#)*

Thema 2 | Klimaataanpak

Nadat elke stad een degelijk plan en strategie heeft uitgewerkt, is een integrale en gecoördineerde operationele aanpak nodig om het gekozen beleid degelijk te kunnen uitvoeren. De 13 centrumsteden scoren op dit vlak gemiddeld. Zo zijn er in de meeste steden wel een duidelijke structuur en verantwoordelijken aangeduid, toch kan de aanpak vaak nog meer gestructureerd, transversaal en gecoördineerd verlopen.

Sterke punten

1. De meeste steden hebben een **duidelijke klimaatcoördinator/verantwoordelijke(n)/aanspreekpunt/team** aangeduid met duidelijke rollen (bv. in functiebeschrijvingen), vaak ingebed in een **degelijke governancestructuur*** (met bv. een klimaatregisseur, raad, klimaatkamers, ..). (*Noot: in elke stad ziet deze organisatiestructuur er anders uit, bv. soms is er een volledig klimaatteam, soms zijn de klimaatmedewerkers ingebed in andere teams. Zie voor meer info hierrond op de volgende pagina. Sommige steden zijn hier ook nog zoekende in en/of in aan het groeien).
2. In de steden wordt **voldoende ownership** genomen **binnen de betrokken klimaat'dienst'** zelf.
3. In veel steden is het bewustzijn hoog om **transversaal , dienstoverschrijdend en projectmatig** te gaan samenwerken en de samenwerking en integrale aanpak **begint te groeien**.

Thema 2 | Klimaataanpak

Hieronder volgt een high level overzicht van de klimaatgovernance en opzet van enkele klimaatteams in de centrumsteden ter illustratie.

Apart klimaatteam met stadsbrede, centrale coördinatie?	Waar valt het klimaatteam onder?	Functie van leidinggevende
<p>Ja, centraal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mechelen (+ 3 medewerkers ook nog bij andere diensten ingebed) • Antwerpen (maar andere afdelingen zijn ook betrokken) • St-Niklaas (dit is momenteel 1 deskundige duurzaamheid in team duurzaamheid, + er zijn ook andere medewerkers in andere teams betrokken) • Genk (afdeling leefmilieu en duurzame ontwikkeling (+ ook andere medewerkers uit andere diensten betrokken)) 	<ul style="list-style-type: none"> • Mechelen: dienst klimaat valt onder directie Strategie en ICT • Antwerpen: afdeling klimaat/leefmilieu valt onder stadsbedrijf 'stadsontwikkeling' • St-Niklaas: team duurzaamheid valt onder cluster omgeving • Hasselt: klimaatmedewerkers vallen onder dienst leefomgeving • Genk: afdeling leefmilieu & duurzame ontwikkeling valt onder Sector ruimte 	<ul style="list-style-type: none"> • Mechelen: diensthoofd klimaat • Antwerpen: directeur klimaat (+ daarnaast ook een klimaatcoördinatoren) • St-Niklaas: deskundige klimaat & duurzaamheid (deze valt onder afdelingshoofd plannen & ontwikkelen) • Hasselt: geen diensthoofd klimaat, enkel projectmedewerkers die aan klimaat werken • Genk: 1 afdelingshoofd + 2 strategisch managers
<p>Neen, decentraal:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hasselt (enkele collega's uit dienst leefomgeving zijn bezig met klimaat) 		

Thema 2 | Klimaataanpak

Verbeterpunten

1. Sommige rollen kunnen in enkele steden nog verder verfijnd, verduidelijkt en/of uitgewerkt worden (bv. de rollen voor bepaalde teams, stuurgroepen, raden, mandaten, politiek,..). Soms worden bepaalde taken en aspecten van de governancestructuur door bv. tijdsgebrek nog onvoldoende opgenomen.
2. In de meeste steden kan de uitvoering van het klimaatplan nog meer gecoördineerd, gestructureerd, projectmatig en integraal verlopen met een systematischere aansturing en samenwerking over de verschillende, betrokken diensten en domeinen heen.
3. In verschillende steden kan het ownership en de gedragenheid nog verder versterkt worden binnen de andere betrokken diensten dan de klimaatdienst.

Thema 2| Klimaataanpak

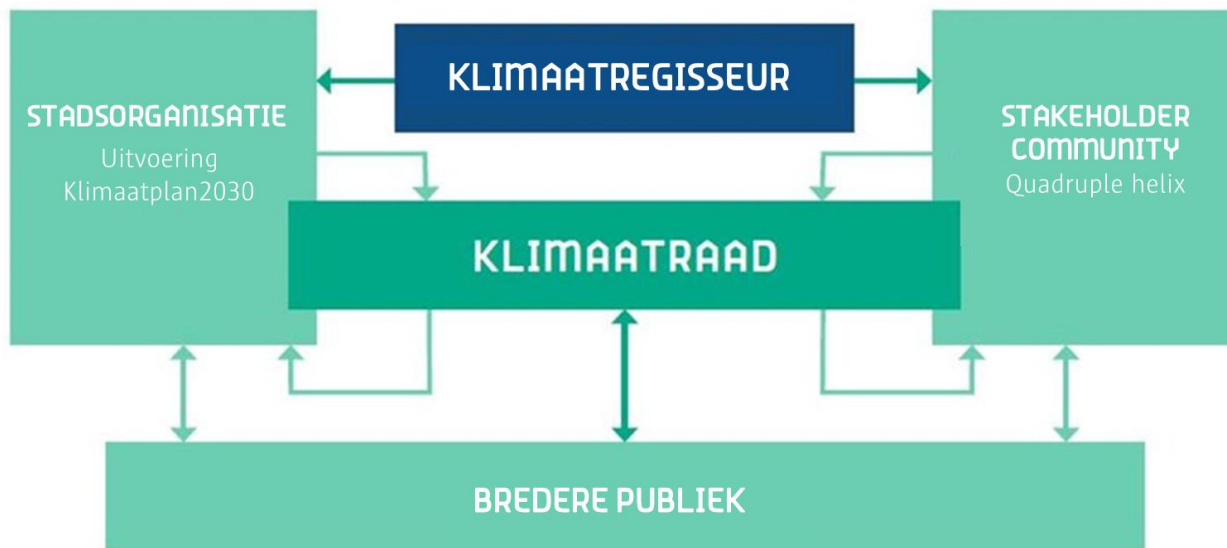
Goede praktijken

- *Leuven: Gezamenlijke aanpak Leuvens klimaatcontract via gedeeld governance model; transversale werking stadsdiensten rond thema's in klimaatbeleid zoals natuur en adaptatie, circulaire economie, voedsel en landbouw via thematische werkgroepen.*
- *Gent:*
  - *Voedselraad, co-creatie van het stedelijk voedselbeleid, heeft eigen budget om innovatieve projecten te stimuleren*
  - *Energiecentrale als one-stop-shop, en steeds meer integratie van alles wat met verbouwen te maken heeft (kwaliteit, energie, adaptatie, circulair, asbest, toegankelijkheid)*
- *Brugge: Intern klimaatteam over diverse diensten*
- *Aalst: Het thema 'klimaat' was tijdens de opmaak van het klimaatplan een vast agendapunt op de MiNaraad.*
- *Antwerpen: Governance (zie p. 29)*
- *Genk: Structurele ketenaanpak ontharding, governance (zie p.30)*
- *Sint-Niklaas: Gedeeld eigenaarschap, maar de regierol ontbreekt*
- *Kortrijk: Groene verbinding*
- *Roeselare: Om de 2 weken overleg met Klimaatteam, Periodieke bilaterale met dienst gebouwen, Duidelijk organigram, Periodiek overleg met MAT sponsor om de twee weken, Personeel in managementrollen verantwoordelijk voor bepaalde werven van het klimaatplan, Duidelijke jaarlijkse rapportageflow intern en extern, Twee maal per jaar overleg met FTE's en HTE's over voortgang klimaatprogramma.*

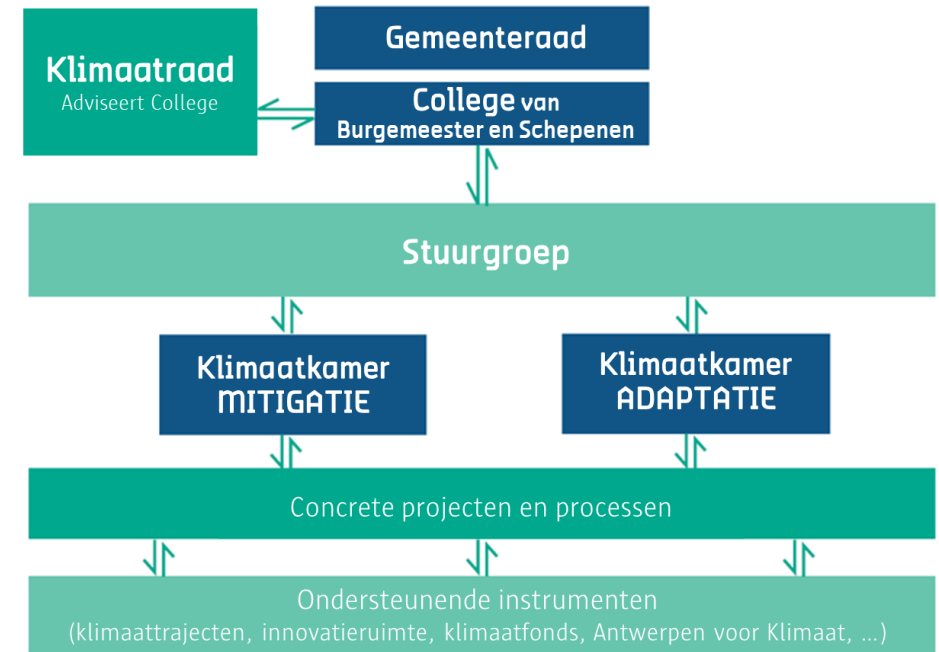
Thema 2 | Klimaataanpak

Goede praktijken

- *Antwerpen: governancestructuur*

Governance structuur in functie van Klimaatplan 2030

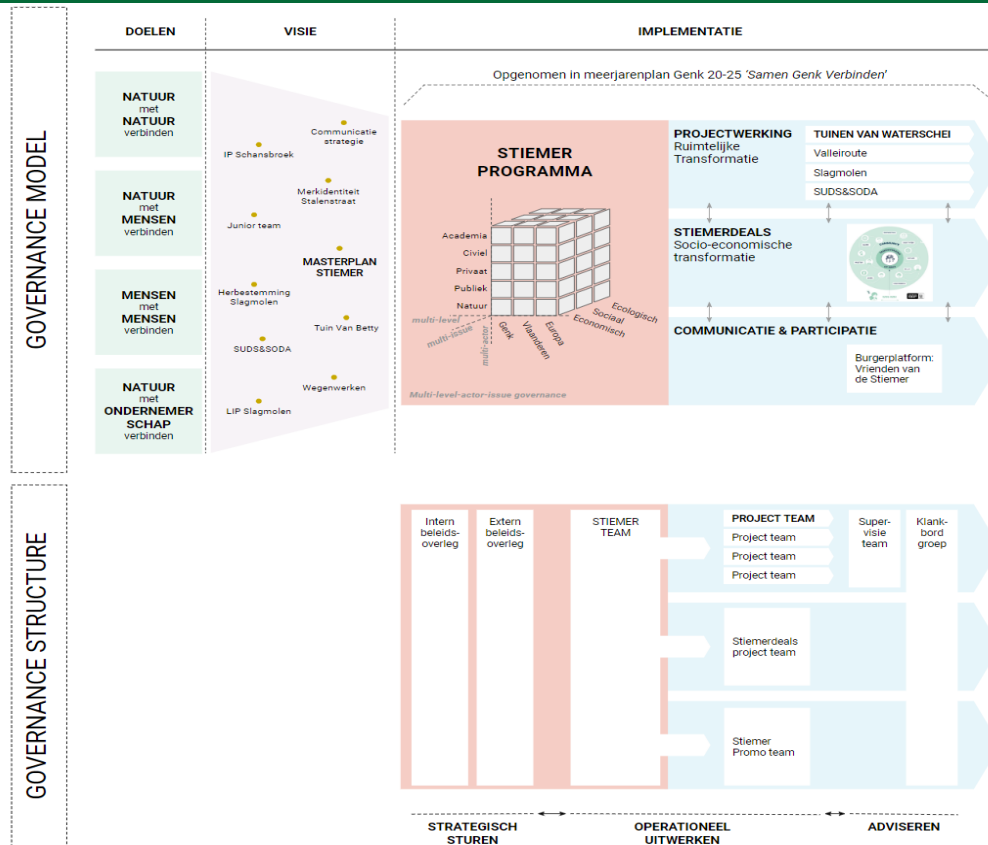

Inzoomen op intrastedelijke governance structuur

Thema 2| Klimaataanpak

Goede praktijken

- Genk: governancestructuur

Thema 3 | Klimaatregelgeving

Een degelijke, stedelijke klimaatgovernance bestaat ook uit kwaliteitsvolle klimaatregelgeving. De Vlaamse steden scoren hierop echter onvoldoende. Ze hebben wel overwegend voldoende zicht op externe regels en vaardigen zelf enkele klimaatregels uit, maar ze worstelen vaak met conflicterende, externe regelgeving, de opmaak van eigen, degelijke klimaatregels en de proactieve handhaving ervan.

Sterke punten

1. De meeste steden hebben een algemeen zicht op de belangrijkste, externe, bovenlokale klimaatregelgeving, volgen deze op (mede dankzij o.a. WSG, provincie, intercommunale..) en passen deze grotendeels toe.
2. De meeste steden vaardigen zelf enkele klimaatregels uit waar nodig of wenselijk (bv. bedrijfsbelasting, IPOD, dz-meter, Subsidierglementen, Bouwcode, reglement warmtenetten, renovatierichtlijnen,..).

Thema 3 | Klimaatregelgeving

Verbeterpunten

1. De meeste steden ervaren **soms problemen met (de systematische opvolging en vertaling van) externe klimaatregelgeving** (bv. door de te weinig capaciteit en ondersteuning; de Vlaamse regelgeving voor energiehuisen wijzigt frequent waardoor moeilijk te implementeren; **te weinig afstemming met regelgeving en ambities op bovenlokaal niveau**; moeilijk om alle regelgeving systematisch op te volgen; kennis zit verspreid bij diverse collega's of slechts bij enkeling; of door verloop verdwijnt kennis, ...).
2. Enkele steden ervaren **soms moeilijkheden met hun eigen klimaatregels** (bv. omdat er lokaal weinig regelgevende bevoegdheid is en omdat de doelstellingen of achterliggende visies soms **tegenstrijdig** overkomen (bv klimaat vs brandveiligheid en erfgoed,..); of omdat te veel lokale regels zorgen dat er geen level playing field meer is; of door te weinig afstemming met bovenlokale regelgeving; of omdat het zeer arbeidsintensief is; of omdat het moeilijk is om lokale accenten te leggen; of doordat ze moeilijk afdwingbaar te maken zijn).
3. Enkele steden geven aan dat het moeilijk is om de klimaatregels (in de brede zin van het woord) **proactief**, consistent en voldoende te **handhaven** (o.a. door krappe budgetten, weinig politiek draagvlak, te vrijblijvende regels,..). Er is wel bv. handhaving, maar dan bv. slechts op enkele vlakken (zoals op gebied van ontharding, wonen etc) en vaak enkel reactief.

Thema 3| Klimaatregelgeving

Goede praktijken

- **Gent:**
  - [Dieselgeneratoren](#)
  - [Bemalingsvisie en -kader](#)
  - [Hervormde bedrijfsbelasting](#)
- **Aalst:** Stedenbouwkundige verordening voor het rooien van bomen (strengere regelgeving dan Vlaanderen), Stedenbouwkundige verordening meersgezinswoningen in opmaak
- **Genk:** Richtlijnkader Future Proof, Pilotproject omgevingshandhaving
- **Hasselt:** SURE2050 strategie, Toelage energiebesparende maatregelen voor burgerinitiatieven
- **Kortrijk:** Pilot omgevingshandhaving ism intercommunale
- **Roeselare:** In de nieuwe stedenbouwkundige verordening worden bvb groendaken meegenomen, alsook andere thema's van het klimaatplan (waar mogelijk). Indien er regelgevend geen ruimte is geven via deze verordening ook advies/richtlijnen.
- **Antwerpen:** [stedelijk reglement warmtenetten](#); vrijstelling [opcentiemen onroerende voorheffing](#) bij warmtepomp of aansluiting warmtenet en vergroening drijfkrachtbelasting
- **Leuven:** Traject rond reglementering ruimtelijk beleid en opmaak nieuwe bouwverordening
- **St-Niklaas:** Proactieve handhaving privétuinen: 1x klimaattoezichthouder (via middelen LEKP)

Thema 4 | HR & cultuur

Op gebied van HR & cultuur, een ander aspect van klimaatgovernance, nemen de steden al heel wat goede maatregelen. Zo is er heel wat expertise aanwezig in de steden en zijn ze bereid tot samenwerking waar nodig. Toch zijn er ook nog belangrijke verbeterpunten, zoals de grote afhankelijkheid van LEKP-subsidies voor personeel (zie ook verder bij financiële middelen) en het gebrek aan bepaalde expertises.

Sterke punten

1. In de meeste steden is er overwegend **voldoende kennis en expertise aanwezig** (maar wel vnl. bij het klimaat'team' en minder bij andere betrokken medewerkers). Klimaatmedewerkers kunnen voldoende opleidingen volgen (bv. WSG, VO,..) en / of er kan beroep gedaan worden op externe expertise.
2. De **bereidheid om samen te werken** tussen de verschillende interne medewerkers, diensten en andere betrokkenen is vaak wel aanwezig.
3. Ongeveer de helft van de steden geeft aan zelf **zo veel mogelijk** het **goede voorbeeld** te geven op klimaatvlak (bv. Renovatie, fietslease, duurzame aankopen, energie,..).

Thema 4 | HR & cultuur

Verbeterpunten

1. Verschillende steden geven aan dat de **kennis bij de andere betrokken diensten en medewerkers nog kan uitgebreid** worden en dat kennisdeling vaak ad hoc verloopt. Kennis zit ook soms slechts bij enkele, beperkte medewerkers.
2. De meeste steden geven aan over **onvoldoende VTE** te beschikken om het gekozen beleid degelijk te kunnen uitvoeren (bv. bepaalde expertises ontbreken soms, rond bv. klimaatfinanciering, data,..). Bovendien zijn de steden **zeer afhankelijk van subsidies** voor o.a. hun projectmedewerkers (bv. LEKP).
3. De **interne samenwerking** tussen de verschillende medewerkers, diensten en politiek kan in de meeste steden nog beter en vlotter.
4. De meeste steden geven aan dat ze zelf als organisatie nog **consequenter het goede voorbeeld** kunnen geven op klimaatvlak , en dat er nog meer een klimaatcultuur en draagvlak moet groeien binnen de hele organisatie (bv. duurzamer reisbeleid, duurzamere events, duurzame aankopen,..). Of ze geven aan dat ze dit nog meer kunnen veruitwendigen naar de buitenwereld.

Thema 4| HR & cultuur

High level HR-benchmark van het aantal VTE van klimaatmedewerkers

. De steden voerden op vraag van stad Mechelen en onder coördinatie van het Kenniscentrum bijkomend een high level **benchmark** uit van het **aantal personeelsleden (VTE)** in elke stad die met klimaattaken belast zijn.

De benchmark werd ingevuld door **9 steden**. Er dient echter **voorzichtig** te worden omgesprongen met de resultaten omdat ze niet volledig vergelijkbaar en veralgemeenbaar zijn (omdat VTE tellen niet altijd eenvoudig is in sommige steden waar de klimaatmedewerkers verspreid werken over verschillende diensten heen, sommige personeelsleden ook andere taken hebben dan enkel klimaattaken en deze moeilijk te scheiden zijn, elke stad anders georganiseerd is en de benchmark anders interpreteert en er geen duidelijke definitie is van wat klimaattaken zijn). Daarom voegen we de cijfers hier niet integraal toe, maar bespreken ze wel met de stuurgroep.

We kunnen alvast wel enkele trends zien:

- *Niet elke stad heeft een eigen klimaatdienst. In sommige steden zijn de medewerkers verspreid over diverse ander diensten.*
- *Er zijn grote verschillen tussen de steden qua aantal VTE, % gesubsidieerd personeel, inhoud van taken.*
- *In vele steden is een groot aantal % klimaatmedewerkers gesubsidieerd (bv. in Mechelen 83% vs bv. in Turnhout 0%).*
- *Het grootste absolute aantal VTE is waar te nemen bij Antwerpen (60, incl. AG Energiebesparingsfonds) en Mechelen (23,4).*
- *Het laagste absolute aantal VTE valt waar te nemen in Brugge (7,5) en Aalst (8,3).*

Thema 4| HR & cultuur

Benchmark LEKP

. Nadien voerden we ook een benchmark uit van het aantal VTE dat gesubsidieerd is via LEKP-1 middelen, aangezien deze middelen zullen wegvallen op korte termijn. Hierbij zijn ook grote verschillen waar te nemen tussen de steden. In totaal gaat het om een aanzienlijk aantal.

Overzicht LEKP1- VTE centrumsteden (bij benadering)			
		opmerkingen	(meest) geïmpacteerde domeinen/taken
Aalst	1		Energiehuis
Antwerpen	11	14 VTE (incl. LEKP2)	Linkeroever klimaatneutraal, renovatie, circulair, adaptatie, hernieuwbare energie, Ecohuis,...
Brugge	3	7 VTE (incl. LEKP 2)	Renovatie, wijkklimaatprojecten, mobiliteit, vergroening, mobiliteit
Genk	0		
Gent	8,4		Hernieuwbare energie, renovatie, patrimonium, ontharding,..
Hasselt	1		Klimaatadaptatieprojecten
Kortrijk	4		Gebouwen, energie, natuur/water
Leuven	7		Gebouwen, duurzaamheid, Mobiliteit, Openbaar domein, Gebiedsgerichte werking
Mechelen	7,1		Patrimonium, circulair, duurzaamheid, communicatie/participatie, renovatie,...
Oostende	0		
Roeselare	1		Vergroening
St-Niklaas	2		Handhaving, renovatie
Turnhout	0		
Totaal	45,5		

bron: Kenniscentrum Vlaamse Steden

Thema 4| HR & cultuur

Goede praktijken

- *Leuven: Super dolle sessies en thematische werkgroepen; Sterke samenwerkingen met KU Leuven en andere kennisinstellingen om expertise binnen te halen*
- *Gent: [plantaardige voeding](#) (o.m. in personeelsrestaurant en schoolmaaltijden)*
- *Kortrijk: Deelfietsensysteem*

Thema 5 | Klimaatmonitoring

Een goede klimaatgovernance houdt daarnaast in dat het klimaatbeleid ook degelijk wordt gemonitord. Op dit vlak dienen de steden nog heel wat maatregelen te nemen. Zo verloopt de monitoring vaak onvoldoende diepgaand en gestructureerd (vaak door een gebrek aan indicatoren en onvoldoende degelijk klimaat-datamanagement. Hierdoor rapporteren en evalueren ze ook vaak onvoldoende degelijk.

Sterke punten

1. Bijna alle steden geven aan dat ze aan **klimaatbeleids-opvolging** doen (via bv. werkgroepen, overleg, MAT, ..), maar **vaak wel beperkt** (bv. tot het wettelijk verplichte, of tot enkele basisindicatoren/acties, LEKP en de CO2-uitstoot). In sommige steden gebeurt de monitoring uitgebreider (bv. monitoring door aparte vzw en gebruik van kennisinstellingen; opvolging acties en doelstellingen en life events scans; dashboard klimaat,..).
2. Verschillende steden **rapporteren** wel over de klimaatwerking, maar ook dit is **vaak beperkt** (bv. de CO2-uitstoot of enkel het verplichte LEKP, enkele projecten).

Thema 5 | Klimaatmonitoring

Verbeterpunten

1. In de meeste steden kan de **opvolging** van de uitvoering van de klimaatplannen en acties **systematischer, gericht en diepgaander**. Dit komt voornamelijk door een gebrekkige SMART-vertaling van de acties (bv. te weinig indicatoren, streefwaarden, geen duidelijke acties); beperkte, versnipperde of verouderde data (bv. CO2-uitstoot); de afhankelijkheid van externe data; gebrekkig databeheer en ontsluiting; onvoldoende monitoring ingebed; diverse data van verschillende overheden die niet in verbinding staan met elkaar; onduidelijke rollen; de privacywetgeving en/of onvoldoende degelijke tools).
2. Hierdoor **evalueren en rapporteren** de steden vaak **onvoldoende diepgaand over de klimaatwerking** (bv. geen diepgaande analyses, geen echte impactmeting en geen gefundeerde bijsturing van de plannen in functie hiervan). Hierdoor is het ook niet steeds duidelijk of alle beoogde resultaten en ambities behaald zijn of zullen gehaald worden én weten steden vaak niet in welke mate ze **impact** bereiken met hun beleid en maatregelen.

Thema 5 | Klimaatmonitoring

Goede praktijken

- *Leuven: Ontwikkelt een set indicatoren op basis van VITO, VMM en eigen gegevens uit ORBA, Leuven 2030 ondersteunt met impactmonitoring.*
- *Gent: Jaarlijkse [CO2 monitor](#) en rapport [hernieuwbare energie](#)*
- *Brugge: [Monitoringrapport](#)*
- *Antwerpen:*
  - *[Publicatie jaarlijkse emissie-inventaris](#)*
  - *[Publicatie Klimatdashboard](#)*
- *Roeselare: Systemen= Excel van geaggregeerde data (warmtenet, energiekart, klimaatpact...) als input voor de rapportage; Duidelijke visualisatie in de rapportage; Kwantificatie waar mogelijk*

Ter info: De meest gebruikte systemen/tools voor klimaat-monitoring en rapportering zijn de volgende:

- *Antwerpen: Dashboard klimaat*
- *Hasselt: e-lyse/terra voor energiestromen; Power BI o.b.v. futureproofed cities (i.v.m. resultaten CO2-inventarissen)*
- *Andere steden: Gebruiken vaak ORBA/Pepperflow en de LEKP-rapportagetool*
- *Sint-Niklaas: Werkt aan eigen dashboard*

Thema 6 | Financiële & facilitaire middelen

Om het klimaatbeleid te kunnen uitvoeren en tegemoet te komen aan (inter)nationale verplichtingen op langere termijn, hebben de steden voldoende structurele middelen nodig. Op dit vlak is er momenteel heel wat onzekerheid, dit door o.a. het wegvallen van de LEKP-middelen en de krappe financiële situatie van de steden die momenteel bovendien wordt herzien door de opmaak van nieuwe meerjarenplannen.

Sterke punten

1. De meeste steden **volgen voldoende de klimaatsubsidie-mogelijkheden en andere financieringskanalen** op (bv. Green framework loan, green bonds, EIB) en zetten deze **subsidiebudgetten voldoende in**. Er worden budgetten voorzien in de steden.
2. Enkele steden beschikken bovendien over voldoende **facilitaire middelen** (bv. Energiehuis, meetapparatuur, meetnetten..). Deze kunnen wel nog verder uitgebreid worden.

Thema 6 | Financiële & facilitaire middelen

Verbeterpunten

1. De meeste steden voorzien onvoldoende structureel budget en/of zijn te afhankelijk van subsidies (zoals LEKP) en losse projecten om het gekozen klimaatbeleid degelijk en volledig te kunnen uitvoeren.
2. Er kan in elke stad en tussen de steden onderling nog meer samengewerkt worden en kennis gedeeld worden inzake **beleidsdomeinoverschrijdende subsidieprojecten**.
3. Vele steden bepalen het budget van het klimaatplan vaak **onvoldoende doordacht met te weinig financiële, operationele vertaling** van de acties. Hierdoor bestaat het risico dat er niet de nodige middelen worden voorzien. Enkele steden geven bovendien aan dat de financiële planning soms moeilijk blijft en dat expertise hierrond vaak moeilijk te vinden is binnen de stad en/of bij andere overheden.

Thema 6 | Financiële & facilitaire middelen

Goede praktijken

- **Gent:**
  - *SUPRA-project (Elena fonds EIB) waardoor energiehuisen substantieel konden versterkt worden en er ook meer inzicht werd verkregen in de return van renovatieadvies en –begeleiding*
- **Aalst:** *Gebruikt de subsidiemanager*
- **Sint-Niklaas:** *Bouw nieuw zwembad (DBFMO), gebruik subsidiemanager, Europese subsidieprojecten lopende*
- **Kortrijk:** *Oefening rond vervangingsopgave van wegenis (ook ifv doorvertaling naar klimaatrobuuste maatregelen, wijkplannen...) = eveneens een financiële oefening*
- **Oostende:** *Subsidiëring. Oostende heeft een project goedgekeurd dat een financiële architectuur wil ontwikkelen voor uitrol van thermische netten.*
- **Roeselare:** *Er lopen op dit moment 4 goedgekeurde Europese subsidiedossiers die aanleunen tegen de eigen doelstellingen van het klimaatplan. Hierdoor kunnen ze extra personeel inzetten om de eigen doelstellingen te bereiken.*
- **Antwerpen:** *Investeringsplan Missie LO Klimaatneutraal; subsidieprojecten (COPPER, LINK, FOSTER, Circulair Water, Mobiele Energiehub,...)*
- **Leuven:** *Vorbereidingen voor klimaatfonds en andere externe financieringsvormen door financieel Architect Leuven 2030*
- **Brugge:** *Brugge heeft voor 14 stadsgebouwen een ESCO-contract afgesloten met 3de partijfinanciering, wat alvast een ‘innovatieve’ techniek is om geld te mobiliseren voor verduurzamen van patrimonium.*

Thema 7 | Risicobeheersing

Ook op het gebied van risicobeheersing nemen de steden te weinig goede maatregelen. Zo dienen verschillende klimaatrisico's beter in kaart gebracht en gekwantificeerd te worden, nemen ze klimaatrisico's onvoldoende mee in het risico- en /organisatiebeheerssystemen en ervaren ze soms moeilijkheden bij het definiëren van gerichte beheersmaatregelen.

Sterke punten

1. De meeste steden **identificeren en kennen** de algemene, belangrijkste klimaatrisico's over diverse domeinen heen via diverse risicoanalyses (bv. via hittestudies, studies wateroverlast, VMM-tool, klimaatadaptatieplan, noodplan, overstromingen,..).
2. De steden nemen reeds **verschillende beheersmaatregelen** om diverse klimaatrisico's te mitigeren en beheersen en nemen de maatregelen op in **diverse risicobeheersplannen** (bv. rampenplan, hitteplan, hemelwaterplan, noodplan,..) en **projecten** (bv. vergroening, ontharding,..).

Thema 7 | Risicobeheersing

Verbeterpunten

1. Sommige steden kunnen bepaalde **risicoanalyses nog verder uitbreiden, kwantificeren, actualiseren en verfijnen** (bv. soms nog geen risicoanalyse (voortaan RA) sociale impact bij vertragende energietransitie, risicoanalyses in het kader van interne risico's en organisatiebeheersing, geen RA gezondheidsimpact, geen RA storm, geen RA luchtvervuiling; of risicoanalyses inzake minder urgente thema's worden vaak minder opgenomen; risico's met impact op de eigen organisatie worden vaak niet geïdentificeerd; de meeste steden hebben geen integraal klimaatrisico-overzicht; vaak is er te weinig kwantificering van risico's; vele steden hebben te weinig zicht op financiële klimaatgerelateerde risico's, sommige steden leggen te veel focus op adaptieve risicobeheersing).
2. De meeste steden kunnen de belangrijkste klimaatrisico's nog meer **integreren in het systeem van organisatiebeheersing en/of interne audits**.
3. Het uitwerken van **gerichte beheersmaatregelen kan in sommige steden nog beter, concreter, proactiever en preventiever** en/of bepaalde risicobeheersplannen dienen nog verder uitgewerkt te worden. De link tussen risico's en beheersmaatregelen en beleid kan vaak nog sterker.
4. De **'Sense of Urgency'** van de aanpak van bepaalde risico's en klimaatadaptatie is in verschillende steden vaak beperkt (vnl. in de andere diensten en bij het beleid).

Thema 7 | Risicobeheersing

Goede praktijken

- *Gent:*
  - *Omgevingsanalyse in kader van het [hemelwater- en droogteplan](#) – alle info rond water samen gebracht en goede basis gelegd voor begrip watersysteem en algemene en gebiedsgerichte acties*
- *Aalst: [T.OP Dender](#); [Wetlands4Cities Aalst](#); [Aankoop Grote Meers \(Gijzegem\)](#) om in te richten als natte natuur*
- *Hasselt: Beheersmaatregelen: Vergroenen speelplaatsen, Hasselt Klimt op, Banneux onthardt*
- *Kortrijk: Weerbaar Waterlandschap*
- *Antwerpen: [Antwerpen Breekt Uit en Tuinstraten](#); SIGMA en [de verhoging van de Scheldekaaien](#); koelteplekkenbeleid; traject [paraatheid bij wateroverlast](#); Antwerpen heeft een [Chief Resilience Officer](#)*
- *Leuven: Prioriteringskaarten voor klimaatadaptatie in opmaak*
- *Sint-Niklaas: Opmaak klimaatadaptatiescan ism VMM*

Thema 8 | Stakeholder- & communicatiemanagement

De meeste steden nemen tot slot al heel wat goede acties om het stakeholder-, participatie- en communicatiemanagement op het vlak van klimaat te bevorderen. De communicatie kan wel vaak nog iets gericht en de samenwerking met externe stakeholder nog structureler.

Sterke punten

1. De meeste steden **communiceren en informeren voldoende intern en extern** over hun beleid, acties en plannen (bv. via brochures, website, adviesraden, nieuwsbrieven, Instagram, ..), al kan dit soms nog meer doelgroepgericht verlopen.
2. De meeste steden **werken frequent samen en netwerken met diverse externe, relevante partners** (bv. bedrijven, Fluvius, Energiehuis, Natuurpunt, Europees netwerk klimaat, greentrack,..).
3. De meeste steden zetten in op **burgerparticipatie** (vnl. via de klimaatraden, klimaattafels, bergerevents,..) rond diverse topics (bv. vergroening, luchtkwaliteit,..), hoewel dit vaak nog structureler en diepgaander kan.
4. De meeste steden zetten in op **klimaatsensibilisering** (bv. via citizen science projecten, subsidiereglementen, raden, ..), maar dit kan soms nog structureler.

Thema 8 | Stakeholder- & communicatiemanagement

Verbeterpunten

1. Volgens de gesprekken kan het **politieke draagvlak** en de **samenwerking** met het beleid in de meeste steden nog verder verhoogd worden.
2. De **samenwerking met externe, relevante en strategische partners** (academische wereld, projectontwikkelaars, bedrijven, andere steden en overheden,..) **kan vaak nog structureler** (bv. via vaste netwerken en samenwerkingsovereenkomsten, stakeholdermanagement, duidelijke overzichten,..). Er is ontbreekt vaak een **gerichte stakeholderaanpak**.
3. De **communicatie kan vaak nog beter afgestemd** worden met de communicatiedienst en de dienst gebiedswerking, ingebed worden in educatie, beter aangepast worden aan het doelpubliek en de concrete leefwereld. Ze kan vaak nog duidelijker en doelgerichter, wat het **draagvlak bij de bredere bevolking** zou kunnen verhogen.

Thema 8 | Stakeholder- & communicatiemanagement

Goede praktijken

- *Antwerpen:* Klimaatraad, coördinatieoverleg Missie Linkeroever klimaatneutraal, Webinars Ecohuis; uitwerking bedrijvenaankpak, [Antwerpen voor Klimaat](#)
- *Leuven:* Netwerk duurzaam Leuven – Leuven 2030; Ondersteuning burgerinitiatieven via Kom op voor je Wijk; Ondersteuning burgerinitiatief in wijkaanpak tuinwijk Ter Elst; Opmaak “guiding principles” sterke engagementen voor klimaatcontract en doorbraakprojecten daarin en jaarlijkse opvolging en aansturing van alle stakeholders op deze engagementen
- *Gent:* [Living lab Muide-meulestede](#); [Gent Klimaatstad](#)
- *Brugge:* Publieksbrochure, website, Sociale media
- *Aalst:* Klimaatnamiddag okt 2024, samenwerkingsovereenkomst Natuurpunt, Wondernemen voor Aalsterse bedrijven, groepsaankoop klimaatbomen
- *Hasselt:* Participatietrajecten, klimaatkrant en thermostaatbeurs, Burgerbudget
- *Sint-Niklaas:* [Storytelling wijkrenovatieprojecten](#), [OK Toekomst Label](#), [Klimaatgids en groengids](#), [OK toekomst wandeling](#), [Wijkbudget Kroonmolen aan zet](#)
- *Oostende:* Met het [EU project DECA](#) gaan ze op zoek naar een meer nabije communicatiestrategie voor adaptatiemaatregelen; Wijkbudgetten/prikkels.
- *Roeselare:* [De klimaatcoalitie](#); [Facebookpagina](#); Eigen nieuwsbrief voor zowel burgers als klimaatcoalitie
- *Kortrijk:* Burgerbudgetten
- *Genk:* [Living Lab Waterrijk Waterschei](#), [Deelname met Genkenaars ikv Europees project oPEN Lab](#), [City Deals](#), burgerbudgetten, lange termijn participatie via [Stiemerprogramma](#)

3. TO BE

Aanbevelingen en werkpakketten

Over de aanbevelingen

De opzet van het AS IS - deel bestond eruit een beter inzicht te krijgen in de huidige situatie en maturiteit. Vervolgens hebben we nagedacht over mogelijke **aanbevelingen** om deze maturiteit bij de steden te verhogen en de verbeterpunten weg te werken, waarover dit deel 3 handelt. Op die manier wil het Kenniscentrum richting geven aan een palet van mogelijke vervolgstappen.

Meer concreet formuleerde de stuurgroep van klimaatcoördinatoren van de centrumsteden onder coördinatie van het Kenniscentrum (via de workshops van 6 december 2024 en 7 februari 2025) op basis van de bovenvermelde verbeterpunten in de AS IS-resultaten **per thema** een 3-tal **aanbevelingen**. Het gaat hierbij om **globale, overkoepelende aanbevelingen**. Dit wil zeggen dat ze gelden voor de hele groep van centrumsteden, waarrond de komende periode gezamenlijk kan gewerkt worden via de stuurgroep.

Nadien koos de stuurgroep gezamenlijk op interactieve wijze uit al deze aanbevelingen een **top 10 van belangrijkste aanbevelingen**. Bij deze prioritering werd onder meer rekening gehouden met de **maturiteitsscores** (indien het sub-thema een rode of oranje kleur had, formuleerden we sowieso hierrond een of meerdere aanbevelingen die in de top 10 terechtkwam), **de mate van impact** en **het belang dat de steden eraan hechten**.

Op de volgende pagina vindt u het **overzicht van deze top 10 van meest belangrijke aanbevelingen**, waarmee we samen met de steden aan de slag willen gaan. Deze werden vervolgens verder vertaald in werkpakketten, als suggestie voor verdere trajecten. **De werkpakketten dienen als leidraad voor de opstart van een vervolg, maar zijn niet exhaustief en bindend. Ze kunnen doorheen de tijd ook wijzigen, wanneer de context wijzigt en er nieuwe prioriteiten ontstaan.**

Top 10 aanbevelingen volgens belang en impact

1) STRATEGIE

1. **Betere strategische afstemming en prioritering** en meer **structureel overleg met andere overheden en relevante stakeholders** om te komen tot een **meer geïntegreerde strategie en tot Just transition**
2. Duidelijkere streefwaarden, meer dwingende acties en **meer SMART-vertaling van het klimaatbeleid**
3. Meer focus op **onderbouwing** van de klilaatstrategieën en plannen (bv. o.b.v. onderzoek, meer **evidence based werken**,...)

2) AANPAK

/

3) REGELGEVING

4. Meer inzetten op **proactieve klimaathandhaving** (incl. flankerend begeleiden)
5. Aftoetsen hoe beter kan omgegaan worden met **conflicterende visies achter bepaalde regelgeving** (bv. erfgoed vs klimaat)

4) HR & CULTUUR

/

5) MONITORING

6. **Betere ontsluiting van data en betere klimaatmonitoring** (bv. *dashboards, KPI's, datagedreven klimaatbeleid*,...)
7. Meer werken rond **impactmeting**

6) MIDDELEN (FIN/FAC)

8. Beter kader voor **basisfinanciering** creëren (oa ism Netwerk klimaat en VVSG) en bekijken van **koppelkansen**

7) RISICIBEHEER

9. **Klimaatrisico's beter kwantificeren, concretiseren (duidelijkere kans-impactinschatting) en integreren** en dit op **al** de verschillende, betrokken domeinen (incl. risico's met impact op de organisatie, financiële risico's; niet enkel het adaptatieve, ...) om in functie daarvan gerichtere beheersmaatregelen te kunnen nemen

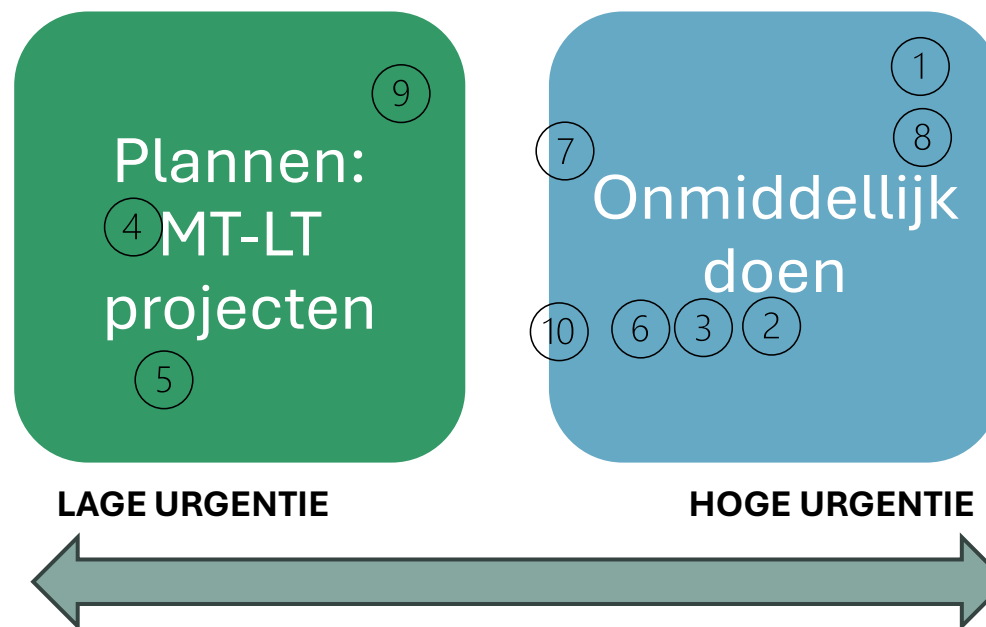
8) COMMUNICATIE/PARTICIPATIE/STAKEHOLDERMGMT

10. De **klimaatcommunicatie verbeteren**:
  - niet klimaat om klimaat verkopen, maar meer toespitsen op de **concrete leefwereld** en **sociale inclusie**
  - **duidelijkere, doelgerichte communicatie en participatie** **betere samenwerking met de communicatiedienst en dienst gebiedswerking**

Verdere prioritering aanbevelingen volgens urgentie

Nadat we de aanbevelingen samen met de stuurgroep geprioriteerd hebben qua belang/impact (tot de top 10), prioriteerden we deze top 10 van aanbevelingen verder volgens **urgentie** (zie hiernaast).

Daarna vertaalden we deze aanbevelingen in 7 voorstellen van **werkpakketten** (zie volgende pagina). Voor elk werkpakket legden we een indicatieve timing, enkele trekkers vanuit de steden (zie voor hun rol op p. 58) en enkele mogelijke subtopics vast. Dit alles is weliswaar **onder voorbehoud** (zie ook in de inleiding). Deze kunnen namelijk wijzigen doorheen de tijd in functie van de gewijzigde context.

Van 10 aanbevelingen naar 7 werkpakketten

nr	Werkpakket	Mogelijke subtopics	Thema	Trekker (i.s.m. het KC)	Prioriteit qua timing (1-4)	Timing (vanaf)
1	Strategische partnerschappen & Just transition	<i>Just transition, prioritering thema's, strategische afstemming met andere overheden (vnl. rond water, adaptatie, fossielvrije verwarming, modal shift, hernieuwbare energie), afsprakenkaders, integrale samenwerking en interne 'silo's' doorbreken, overlegstructuren opzetten, stakeholderoverzichten van externe partners, beleidsmatige samenwerking met andere overheden, rollen en verantwoordelijkheden vastleggen, afspraken wie waar naartoe gaat van de steden,...</i>	Strategie	<ul style="list-style-type: none"> • St-Niklaas • Gent • Antwerpen • Mechelen (in kader van masterproef) • Netwerk Klimaat (te onderzoeken) 	1	Najaar 2025
2	Datagedreven klimaatbeleid	<p>a. SMART beleid: indicatoren, efficiëntie, SMART vertaling, hoe linken met andere beleidsdomeinen,...</p> <p>b. Evidence based klimaatbeleid: onderbouwing, onderzoek, internationale inspiratie,...</p> <p>c. Data & monitoring: datagedreven klimaatbeleid i.s.m. Smart Flanders, dashboards, monitoring, betere cijfers (bv. 3-30-300),...</p> <p>d. Impactmeting: impactdoelen, impactmeting,...</p>	Strategie & Monitoring	<ul style="list-style-type: none"> • Kortrijk • Antwerpen • Smart Flanders • Werkgroep OBMI van het Kenniscentrum 	2	Reeds opgestart
3	Proactieve klimaathandhaving	<i>Niet enkel reactieve handhaving, focus op diverse domeinen, handhaving omgevingsbeleid, subsidies,...</i>	Regelgeving	<ul style="list-style-type: none"> • Oostende • Tweede stad nog te bepalen 	4	Later te bepalen

Van 10 aanbevelingen naar 7 werkpakketten

nr	Werkpakket	Mogelijke subtopics	Thema	Trekker (i.s.m. het KC)	Prioriteit qua timing (1-4)	Timing (vanaf)
4	Conflicterende visies in regels	<i>Hoe opvolgen, omzetten en ermee omgaan op lokaal niveau</i>	<i>Regelgeving</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Steden nog vast te leggen 	4	<i>Later te bepalen</i>
5	Kader klimaatfinanciering	<i>LEKP, basisfinanciering, koppelkansen, fondsen, toelages, ...</i>	<i>Financiële middelen</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Leuven • Gent • Antwerpen • Netwerk Klimaat (te onderzoeken) 	1	<i>Najaar 2025</i>
6	Klimatrisicomanagement	<i>Hoe beter identificeren, verzamelen, integreren en betere beheersmaatregelen bepalen,...</i>	<i>Risicobeheersing</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Gent? (nog te bepalen) • Sint-Niklaas 	3	<i>Later te bepalen</i>
7	Klimaatdialog en stakeholdermanagement	<i>Samenwerking met communicatiedienst en doelgroepen, gericht stakeholdermanagement, just transition, dialoog en sensibilisering, ...</i>	<i>Communicatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Genk • Hasselt • Mechelen • (VGC) • Netwerk Klimaat (te onderzoeken) 	2	<i>Later te bepalen</i>

4. Volgende stappen

Voorstel vervolgstappen

Hoe gaan de steden en het Kenniscentrum nu verder met dit rapport en de aanbevelingen? We stelden samen met stuurgroep van 16 mei als volgt voor.

Het Kenniscentrum bezorgde op 8 mei 2025 het **ontwerprapport** aan de steden, waarna we het samen bespraken en valideerden op 16 mei. Nadien werkte het Kenniscentrum dit rapport af tot een **finale rapport**. Daarna bezorgen we het finale rapport aan de klimaatcoördinatoren van de centrumsteden en het Dagelijks Bestuur van het Kenniscentrum (van 9 juli 2025).

De steden gaan vanaf het najaar 2025 gezamenlijk aan de slag met de aanbevelingen en dit via de **stuurgroep klimaatgovernance/transitie**, gecoördineerd en ondersteund door het Kenniscentrum Vlaamse Steden.

Per werkpakket werden (onder voorbehoud) een **aantal trekkers vanuit de steden** aangeduid die het werkpakket verder zullen **uitwerken en aanpakken**. Zij worden **hierbij ondersteund** door het Kenniscentrum, de Stuurgroep klimaattransitie en eventuele ander partners. De stedelijke trekkers trekken het werkpakket en geven de inhoud en agenda van het werkpakket verder vorm. Zo kunnen ze bijvoorbeeld op zoek gaan naar bijkomende, relevante analyses of bepaalde (deel)oplossingen, samenwerkingen met andere relevante partners voorstellen, goede praktijken opzoeken, ideeën en tips delen en verzamelen of bepaalde zaken aankaarten. Zij betrekken de stuurgroep hierbij waar nodig en lichten de (tussentijdse) resultaten periodiek toe.

Los van de werkpakketten, delen de steden waar nuttig en mogelijk tijdens de stuurgroepvergaderingen en/of digitaal tussendoor **kennis, nuttige informatie, inzichten rond relevante projecten, tips en goede praktijken**. Zo bundelen we de krachten en werken we samen om de maturiteit van klimaatgovernance in elke stad nog verder te verhogen.

Bijlagen

Bijlagen

1. **Onderzochte documenten van de 13 Vlaamse centrumsteden**
  - Meerjarenplannen
  - Jaarrekeningen
  - Klimaatplannen
  - Websites en sub-websites
  - Links of eventuele bijkomende documenten voor de goede praktijken
  - Organogrammen
2. **Belangrijkste onderzochte externe bronnen**
  - Viable Cities
  - Beleidsnota's Vlaamse Overheid
  - Klimaat.be
  - Stageverslag stagiaire Kenniscentrum en de onderliggende onderzochte documenten
  - Documentatie EU
  - City of Stockholm
  - UNRIC
3. **Geïnterviewden**
  - De interviews vonden plaats met de algemeen directeurs van de 13 centrumsteden in 2023, soms aangevuld door een beleidsmedewerker

Bijlagen

4. **Leden stuurgroep klimaatgovernance/transitie:** die o.a. de zelfevaluaties invulden, actief meewerkten aan het nadenken over mogelijke aanbevelingen en de goede praktijken deelden. U kan bij hen ook terecht voor meer uitleg rond een goede praktijk
- **Aalst:** Kris Coen, Marjoke Lanckriet, Inge Singeleyn,
  - **Antwerpen:** Filip Lenders, Fleur Mercelis, Vincent Van Ryssegem
  - **Brugge:** Koen Timmerman
  - **Genk:** Selina Schepers, Forian Anaf
  - **Gent:** Cathy Debruyne, Jeroen Mercy, Filip Van De Velde
  - **Hasselt:** Erica Lemmens
  - **Kortrijk:** Jurgen Wyseur, Didi Naessens
  - **Leuven:** Ilse Premereur, Geert Vanhorebeek
  - **Mechelen:** Arnout Ruelens
  - **Oostende:** Timo Wyffels
  - **Roeselare:** Pieter Vandenbroucke
  - **Sint-Niklaas:** Veerle Stuer, Gerben Van Schoote
  - **Turnhout:** Katrijn Driesen
  - **VGC:** Caroline Englebert

Contact

Dit rapport werd geschreven door het Kenniscentrum Vlaamse Steden, m.n. door:

- **Femke De Proost** (femke.deproost@kenniscentrumvlaamsesteden.be)
- **Annik Bogaert** (annik.bogaert@kenniscentrumvlaamsesteden.be)

Bij vragen kan u steeds bij hen terecht en de steden zelf.